

čovjek kao subjekt isto su tako rezultat kao i polazna tačka kretanja (a da oni moraju biti ta polazna tačka, upravo u tome leži historijska nužnost privatnog vlasništva). Društveni karakter je, dakle, opći karakter cjelokupnog kretanja; kao što samo društvo proizvodi čovjeka kao čovjeka, tako i on proizvodi društvo. Djelatnost i užitak su društveni kako po svom sadržaju tako i po načinu postojanja; oni su društvena djelatnost i društveni užitak. Ljudska suština prirode postoji tek za društvenog čovjeka; jer tek ovdje ona postoji za njega kao veza s čovjekom, kao njegovo postojanje za drugoga i kao postojanje drugoga za njega, te kao životni element ljudske zbiljnosti; tek ovdje ona postoji kao osnova njegova vlastitog ljudskog postojanja. Njegovo prirodno postojanje tek mu je ovdje postalo njegovim ljudskim postojanjem, a priroda je za njega postalo čovjekom. Dakle, društvo je dovršeno suštinsko jedinstvo čovjeka s prirodom, istinsko uskrснуće prirode, provedeni naturalizam čovjeka i provedeni humanizam prirode.

Društvena djelatnost i društveni užitak nikako ne egzistiraju samo u obliku neposredno zajedničke djelatnosti i neposredno zajedničkog užitka, iako se zajednička djelatnost i zajednički užitak, tj. djelatnost i užitak koji se ispoljavaju i potvrđuju neposredno u zbiljskom društvu s drugim ljudima, događaju svagdje gdje je onaj neposredni izraz društvenosti osnovan u suštini sadržaja djelatnosti ili užitka i primjeren prirodi toga sadržaja.

Ali čak i ako djelujem naučno itd. - djelatnost koju rijetko mogu izvesti u neposrednoj zajednici s drugima - je sam društven, jer djelujem kao čovjek. Meni nije dat kao društveni proizvod samo materijal moje djelatnosti - kao i jezik pomoć koje mislilac djeluje - moje vlastito postojanje je društvena djelatnost; zato ono što činim iz sebe činim iz sebe za društvo i sa sviješću da to činim kao društveno biće.

Moja opća svijest samo je teorijski oblik onoga čega je živi oblik realna zajednica, društveno biće, dok je danas opća svijest apstrakcija od zbiljskog života i kao takva suprosvavlja mu se neprijateljski. Stoga je i djelatnost moje opće svijesti - kao takva - moje teorijsko postojanje kao društvenog bića.

Prije svega, treba izbeći da se "društvo" ponovo fiksira kao apstrakcija nasuprot individuumu. Individuum je društveno biće. Stoga je njegovo ispoljavanje života - makar se i ne pojavljivalo u neposrednom obliku zajedničkog života koji se vrši istovremeno s drugima - ispoljavanje i